

RM 180

711.437 1338.1

Typ 2

711.323(438-15):711.437

:338.92

Warszawa, dnia 10 grudnia 1946 r.

2

Prof. Edward Libarowski

TEZY PROGRAMOWE I ORGANIZACYJNE W SPRAWIE
AKCJI BUDOWNICTWA WIEJSKÓGO /ZWIĄZANEGO
Z PRODUKCJA ROLNA/ NA TERENIE ZIEM ODZYSKA-
NYCH.

- I. UWAGI WSTĘPNE
- II. TEZY PROGRAMOWE
- III. TEZY ORGANIZACYJNE
- IV. AKCJA r. 1 9 4 7 .

I. U w a g i w s t ę p n e .

1/ Jakiokolwiek bądź liczby - przez kogokolwiek i gdziekolwiek - bądź zestawiane - usiłujące ująć zjawiska demograficzne, gospodarcze i społeczne na Ziemiach Odzyskanych, jak dotychczas - noszą charakter za- ledwie orientacyjny.

Gdybyśmy nawet przeprowadzili jednodniowy spis - ludzi, inwen- tarzy, budowli, zniszczeń wojennych, obsianych pól i odłogów, uruchomio- nych warsztatów i ich produkcji - otrzymalibyśmy materiał mniej lub więcej dokładny na datę spisu, ale niemiarodajny dla stanu na tych ziemiach nawet po upływie jednego miesiąca - a to wobec niesłychanej łączności zasadniczych zjawisk na Ziemiach Odzyskanych - w pierwszym rzędzie zaludniania czy zasiedlania /repatriacja polaków ze wschodu, Niemców na zachód, akcji ustalającej miejscową ludność polską, przesie- dlania się ludności z innych dzielnic Polski i odpływu tejże ludności na ziemię dawne i t.d./.

A nawet bardzo istotnej zmienności takiej pozycji np. - jak zniszczenia i szkody wojenne w budowlach i uzbrojeniu terenu: z jednej strony obserwujemy - narastanie zniszczeń i szkód w budynkach i urzą- dzeniach nieremontowanych, - z drugiej z mniejszania się stanu zniszczeń i szkód w pewnym zespole budowli i urządzeń, gdzie remonty zostały przeprowadzone lub są dokonywane /niejednokrotnie kosztem uszczuplania wartości innego zespołu budowli lub urządzeń dotychczas nie objętych faktycznie w posiadanie/.

2/ W tej chwili nie możemy skonstruować hipotezy zbliżonej w stopniu dostatecznym do struktury demograficznej, gospodarczej i spo- łecznej - jak również sieci rozmieszczania osiedli ludzkich - jaka się ukształtuje na Ziemiach Odzyskanych w momencie gdy zasadnicze procesy będzie można uważać za dokonane, a to głównie z dwu powodów:

- a/ braku ustawowego sformułowania zamierzeń przede wszystkim w zakresie t.zw. osadnictwa wiejskiego,
- b/ braku dostatecznej orientacji jakimi środkami kapitałowymi na zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych będziemy dysponować - w najbliższym 1947 roku - w ciągu najbliższych trzech lat 1947, 48 i 49 - w ciągu następnego piętnastolecia 1950 - 1964 to znaczy w okresie, w którym ukształtowanie struktury społeczno-gospodarczej całej Polski, jak i Ziemi Odzyskanych winno osiągnąć jakiś wyraźny etap.

Stąd rozważania hipotetyczne /planowanie na dłuższej fali/ muszą być oparte na pewnych teoretycznych założeniach i na przeczuwaniu raczej - jak mogą ukształtować się stosunki i warunki na tym lub innym terenie, - na konstruowaniu pewnej wizji - opartej w znacznej mierze na wyczuciu i wyobraźni.

3/ W tym stanie rzeczy - niezbędnym jednak jest - podjęcie próby sformułowania tez programowych i organizacyjnych zagospodarowania Ziemi Odzyskanych w ogóle, w zakresie budownictwa wiejskiego - związanego z produkcją rolną w szczególności - i poddania tych tez dyskusji i kontroli czynników w tajemniczonych w całości sprawie.

Z zastrzeżeniem, że

a/ ograniczając kwestię raczej do założeń generalnych,

b/ nie wdając się w szczegóły techniczne obrazujące rzeczywistość lub dotyczące techniki wykonawstwa, -

- dążyć będziemy do uwypuklenia jak ze stanowiska przestrzennego zagospodarowania terenu Ziemi Odzyskanych
- przedstawia się na tym terenie w tej chwili zagadnienie budownictwa wiejskiego.

4/ Przy formułowaniu tych tez, mamy na uwadze przede wszystkim następujące materiały:

- a/ prace "Rady Naukowej dla zagadnień Ziemi Odzyskanych",
- b/ "materiały informacyjne biura studiów osadniczo -prze-siedlenczych" zeszyt I,
- c/ "Narodowy plan gospodarczy",
- d/ dekret z 6.9.1946 o ustroju rolnym i osadnictwie na obszarze Ziemi Odzyskanych i byłego Wolnego M.Gdańska,
- e/ prace "zespołu do spraw dyslokacji osadnictwa i związanych z nią zagadnień odbudowy i budownictwa na Ziemiach Odzyskanych" przy Gabinetach Ministra,
- f/ bezpośrednie obserwacje w terenie przeprowadzone w 1946r.

II. Tezy programowe.

1/ Zagospodarowanie rolne Ziemi Odzyskanych - jak najbardziej szybko - jest elementarnym zadaniem i fizyczną koniecznością wynikającą z przesłanek ekonomicznych i socjalnych przede wszystkim.

Przesłanki polityczne nie odgrywają tutaj decydującej roli - "nie gęstość zaludnienia i stopień likwidacji odłogów" decyduje o przynależności tych ziem do Polski.

2/ Projekt programu w tym względzie "Narodowego Planu Gospodarczego" - przewidujący likwidację odłogów dopiero w roku 1948 jest nie do przyjęcia.

3/ Zagospodarowanie Ziemi Odzyskanych winno być rozbite na dwa etapy:

a/ zagospodarowanie wstępne - likwidacja odłogów
w r. 1947.

b/ zagospodarowanie definitywne w okresie 3 plus 15 lat, realizujące dekret z 6.9.1946 i projektowany dekret o osadnictwie wiejskim.

4/ Pierwszy etap zagospodarowania wstępnego wymaga budownictwa prowizorycznego /w pewnym sensie czasowego/, jak również prowizorycznego wykorzystania zabudowy zbędnej w terenach przeinwestowanych.

5/ Etap drugi - definitywnego zagospodarowania rolnego wymaga całkowitej zabudowy gospodarstw rolnych na wsi i miasteczek; odpowiedniego budownictwa społecznego; uzbrojenia terenu /przede wszystkim w drogi/, a osiedli w urządzenia użyteczności ogólnej /światło, woda i t.d./.

W gospodarstwach rolnych winny powstać trzy zasadnicze budynki /dom mieszkalny, budynek inwentarski i stodoła/, ewentualnie dwa budynki /dom mieszkalny i budynek inwentarski specjalnie pomyślany - bez stodoły/, ewentualnie jeden budynek inwentarski połączony ze stałym mieszkaniem /domem mieszkalnym/ - przysposobionym do służenia wszystkim funkcjom gospodarstwa rolnego.

W gospodarstwach o specjalnym charakterze - kompletne wyposażenie w zespół budynków dostosowanych do charakteru gospodarstwa.

W miasteczkach - zabudowa i urządzenia dostosowane do charakteru miasteczka.

Jako momenty i zadania szczególne mieć należy na względzie konieczność:

- a/ likwidacji zniszczeń wojennych w budownictwie i uzbrojeniu wsi i miast,
- b/ adaptację zabudowań pofolwarcznych na terenach parcelowanych.

Jako temat wagi zupełnie zasadniczej wysuwa się likwidacja zabudowy i urządzeń na terenach przeinwestowanych - gdzie gospodarstwa rolne rozdrobione /poniżej 7 ha/ winny podlegać scaleniu.

We wszystkich wypadkach przewidywać należy konieczność zabudowy twardej / cegła, pustak, kamień, glina/ krytej ogniotrwale - przy założeniu wyzyskania w jak największej mierze surowca miejscowego - z wyłączeniem drzewa jako podstawowego materiału budowlanego.

6/ Naturalnie w etapie pierwszym wstępnego zagospodarowania rolnego - poza budownictwem prowizorycznym, które wysunąćby się mogło na plan pierwszy - byłaby prowadzona w pewnej mierze zabudowa zapoczątkująca realizację budownictwa etapu drugiego.

7/ Definitywne zagospodarowanie rolne w zakresie budownictwa ma objąć :

A. Zabudowe

- a/ gospodarstw z parcelacji folwarków ponad 100 ha plus 140 tys.
min.
- b/ " z podziału wielko -
chłopskich od 20 do 100 ha plus 180 "
min.
- c/ " osadnictwa wojskowego ?
- d/ " " rybackiego ?
- e/ " " przemysłowego ? i t.d.

B. Adaptacje zabudowań

- a/ w?..... folwarkach ponad 100 ha
- b/ w?..... gospodarstwach od 20 - 100 ha
- c/ w?..... " obecnie poniżej 7 ha,
komasowanych do obszarów średnio-hektarowych

C. Likwidacie zabudowy /tereny przeinwestowane/

- a/ w plus-min. 200 tys. gospodarstw poniżej 7 ha
- b/ na?..... działkach poniżej 0,5 ha
/661.634 /

D. Odbudowę zniszczeń wojennych

w plus.min. 140 tys. gospodarstw, oczywiście wyłączając odbudowę na terenach przeinwestowanych /budynków, urządzeń, uzbrojenia osiedli i pól/ - lecz mając na uwadze odbudowę i naprawę urządzeń i uzbrojenia osiedli i pól.

E. Uzbrojenie nowo- powstających osiedli wiejskich w urządzenia przyjęte na terenie Ziemi Odzyskanych /drogi, elektryczność, wodociągi i t.d./.

F. Odbudowę i urządzenie miasteczek istniejących, i ewentualne założenie, zabudowę i urządzenie miasteczek zakładanych.

8/ Postawiony program - jak wyżej - zarówno zagospodarowania wstępnego, jak i definitywnego - ze stanowiska realizacji wymaga:

- a/ przepracowania kosztorysu materiałowego,
 - b/ ustalenia załogi niezbędnej do wykonania tych prac z uwzględnieniem wyszkolenia, przeszkolenia - słowem przygotowania niezbędnej załogi,
 - c/ wyjaśnienia sprawy przemysłu budowlanego w sensie obecnego stanu tego przemysłu i jego zdolności produkcyjnych, jak również koniecznej rozbudowy przemysłu budowlanego w skali dostosowanej do obliczonych potrzeb,
 - d/ ustalenia możliwości przewozowych posiadanych obecnie środków transportowych i koniecznego zwiększenia tych środków w dostosowaniu do ustalonych potrzeb,
 - e/ skonstruowania systemu finansowego dla przeprowadzenia całej akcji, jak również ustalenia źródeł i zasad kredytu niezbędnego do uruchomienia akcji.
-

III. T e z y o r g a n i z a c y j n e.

1/ Akcja budowlana rozumiana jak najbardziej szeroko /budowle, uzbrojenie terenu, meljoracje - w szczególności drenaż/ - związana z rolnym zagospodarowaniem terenu Ziemi Odzyskanych winna być skoordynowana z akcją ogólno-gospodarczą w skali państwowej.

2/ Siły i środki przeznaczone do prowadzenia akcji budowlanej - jak wyżej winny być skumulowane i poddane jednej dyspozycji.

3/ Dla sprawnego wykonywania akcji konieczne jest ściślejsze ustalenie zakresu pracy poszczególnych resortów /funkcjonalny podział kompetencji pomiędzy poszczególne ministerstwa/.

4/ Planowe postawienie omawianej akcji wymaga uruchomienia przepisów dekretu o planowym przestrzennym zagospodarowaniu kraju /art.7, podział na regiony, wytyczne do planowania regionalnego i t.d. oraz opracowanie co najmniej fragmentu planu krajowego dla obszarów Ziemi Odzyskanych.

5/ W Ministerstwie Odbudowy należy przeprowadzić zespolenie akcji budownictwa wiejskiego i poddać ją jednemu odpowiedzialnemu w zakresie fachowym kierownictwu.

6/ W województwach i powiatach na terenie Ziemi Odzyskanych

a/ akcję osadniczą i zagospodarowania rolnego zespolić i poddać jednemu fachowemu kierownictwu,

b/ dla prac planistycznych uruchomić niezbędne organa R.D.P.P. i M.U.P.P., istniejące Dyrekcje Planowania doorganizować do skali potrzeb,

c/ dla akcji wykonawczej powołać i rozbudować niezbędny aparat opierając się na dotychczasowej organizacji początkowej.

7/ Stosować w terenie wszelkie metody organizacyjne przy wykonywaniu prac /własny zarząd, spółdzielczość, "artele", przedsiębiorstwa prywatne, sami zainteresowani - stosując zasadę przetargu przy oddawaniu do wykonania prac/. -

IV. A k c j a r. 1 9 4 7 .

1/ Środki przewidziane na rok 1947 - na budownictwo wiejskie na terenie całego kraju w kwocie. - 4,3 miljardy zł./ zredukowane z początkowych 5,4 miliardów/ mają charakter raczej symboliczny i pozwolą zaledwie zapoczątkować akcję.

2/ Tym bardziej już w r.1947 koniecznym jest nadanie jednolitego kierunku i poddania pewnym rygorom budownictwa wiejskiego - prowadzonego przez inne resorty, instytucje państwowe, społeczne i spółdzielcze, jak również budownictwa prywatnego.

3/ Podział i użycie środków w roku 1947 przeprowadzić wg następujących zasad:

- a/ większość sum przeznaczyć na teren Ziemi Odzyskanych,
- b/ na Ziemi Odzyskane przede wszystkim sumy o charakterze dotacyjnym, kredyt budowlany długoterminowy z oprocentowaniem tylko na pokrycie kosztów administracyjnych z pięcioletnim okresem ulgowym,
- c/ na Ziemiach Odzyskanych ze środków na ten teren przeznaczonych - duża większość na remonty adaptację i ew. budownictwo prowizoryczne, reszta na budownictwo kapitalne w gospodarstwach nowotworzonych, lecz przy zachowaniu zasady tylko jednego budynku inwentarskiego z tymczasowym mieszkaniem z pojemnym strychem - z cegły, pustaków, kamienia, gliny - kryty ogniotrwale.

4/ Ustalić trzy tereny akcji skoncentrowanej:

- a/ Żuławy
- b/ Pyrzyce - Gryfin - Myślibórz
- c/ Południowy - Zachód od Wrocławia, -

ewentualnie trzy tereny akcji intensywniejszej:

- a/ w Opolskim,
- b/ na Ziemi Lubelskiej , / Skwierzyna/
- c/ w Olsztyńskim /rejon Braniewo/

możliwie uwzględniając zagadnienia o charakterze specjalnym /miasteczka/ przemysł, rybactwo, warzywnictwo i sadownictwo, osadnictwo wojskowe/.

5/ W skłai możliwości realizacyjnych roku 1947 - konkretnie i niezwłocznie przepracować tematy sformułowane, w ósmej tezie programowej - uwzględniając poza tym kwestie :

- a/ uruchomienia w terenie magazynów, materiałów budowla-
nych,
- b/ drobnych warsztatów produkcyjnych i reperacyjnych
/stolarnie, ślusarnie i t.d.
- c/ aktualnej mobilizacji sił technicznych,
- d/ użycia drzewa - leżącego w lasach i t.d.

